

הנפקות של ביטול פסק דין בהוצאה לפועל

הרצאה במסגרת השתלמות בנושא
"כלים מעשיים לייצוג בהוצאה לפועל"
(נובמבר-דצמבר 2024)

עו"ד רמה רוזה
יו"ר וועדת הוצאה לפועל
לשכת עורכי הדין מחוז ירושלים

פתיחה והצגת הנושא

- פסק דין יכול להתבטל כתוצאה מערעור שהתקבל או מביטולו אם ניתן במעמד צד אחד.
- ביטול פסק דין שניתן במעמד צד אחד ניתן לביטול מכוח תקנה 131 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט – 2018 (להלן – **"התקנות"**):

פסק דין בהעדר הגנה	130. נתבע שלא הגיש כתב הגנה בתוך המועד שנקבע לכך או שכתב ההגנה נמחק, רשאי בית המשפט לדרוש מהתובע הוכחה מספקת של התביעה, כולה או מקצתה, או לתת פסק דין על יסוד כתב התביעה בלבד.
ביטול החלטה לפי צד אחד תק' (מס' 2) תש"ף-2020	131. נתן בית המשפט החלטה לפי צד אחד והגיש בעל הדין שנגדו ניתנה ההחלטה בקשת ביטול בתוך שלושים ימים מיום שהומצאה לו ההחלטה, רשאי בית המשפט לבטלה, בתנאים שייראו לו; הוראה זו לא תחול על פנייה לבית המשפט לפי תקנה 33(ד).

- שימו לב - בית המשפט רשאי (לא חייב) לפי שיקול דעתו לתת פסק דין בהיעדר הגנה
- בית המשפט יכול להכריע על סמך כתב התביעה בלבד או לדרוש מהתובע להוכיח את תביעתו.

פתיחה והצגת הנושא - המשך

- התקנות החדשות שינו מהוראת תקנה 97(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 שם ברירת המחדל הייתה הפוכה:

97. (א) נתבע שלא הגיש כתב הגנה תוך המועד שנקבע לכך, יתן בית המשפט או הרשם פסק דין שלא בפניו על יסוד כתב התביעה בלבד; היתה התביעה שלא על סכום כסף קצוב, יהא בית המשפט רשאי, מטעמים מיוחדים שיירשמו, לדרוש מן התובע הוכחה מלאה או חלקית של תביעתו או מקצתה לפני שיינתן פסק הדין; היתה התביעה לפני הרשם והיה הרשם סבור כי אין ליתן פסק דין ללא שמיעת עדות – יעביר את התביעה לבית המשפט.

- בתביעה על סכום קצוב – ינתן פסק דין בהיעדר הגנה על יסוד כתב התביעה בלבד.
- בתביעה שאינה על סכום קצוב - בית המשפט היה רשאי לדרוש מהתובע להוכיח את תביעתו.
- הפסיקה הדגישה שישנה עדיפות לקיים הליך בו שני הצדדים מקבלים הזדמנות להשמיע את טענותיהם ולכן פסק דין בהיעדר הגנה, במעמד צד אחד - הוא חריג. רע"א 7653/23 דניאלה קירש נ' יצחק אמר - חברה לבניה והשקעות בע"מ (פורסם בנבו, 28.1.2024).
- במקביל, כאשר ניתנה לנתבע הזדמנות להשתתף בהליך והוא בחר שלא להתגונן, ניתן לתת פסק דין בהיעדרו כדי למנוע הכשלה של ההליך המשפטי (רע"א 6905/11 גולדנברג בפש"ר נ' רובנר (31/12/2012)).

הבסיס החוקי והמשפטי

▪ בפסיקה ענפה נקבע כי קיימות שתי עילות עיקריות המצדיקות ביטול פסק דין שניתן בהיעדר הגנה או במעמד צד אחד: חובת הצדק ושיקול דעתו של בית המשפט. לעניין זה ר' ע"א 7108/20 אלישיב נ' זלר אבלגון שירותים פיננסיים בע"מ (פורסם בנבו, 7.7.22); ע"א 9249/20 פלונית נ' פלוני (פורסם בנבו, 8.8.22).

▪ **חובת הצדק**: ידיעת הנתבע על ההליך.

▪ **מכוח שיקול דעת בית המשפט**: אם אין פגם בהמצאה - פסק הדין אינו פגום – הסמכות לבטל את פסק הדין מסורה לשיקול דעתו של בית המשפט.

במקרה כזה ישנם שני מבחנים שעומדים מול עיניו:

▪ הראשון – הנימוקים לאי הגשת כתב הגנה

▪ השני – סיכויי ההגנה להתקבל (זו השאלה החשובה יותר)

▪ **סיכום ביניים** - כאשר פסק דין ניתן בהיעדר הגנה, בית המשפט **מחויב** לבחון האם יש פגם בהליך ההמצאה. אם ההמצאה לא בוצעה כדין, הביטול יינתן מחובת הצדק. אולם, כאשר ההמצאה תקינה והמבקש טוען לסיבות אחרות לאי-הגשת כתב הגנה, יש להסביר את המחדל באי הגשת כתב הגנה וגם להראות סיכויי הצלחה בהגנה.

דגשים בהגשת בקשה לביטול פסק דין

- **זמן הגשת הבקשה :** חשיבות הגשת הבקשה מיד לאחר קבלת פסק הדין או האזהרה על פתיחת תיק ההוצאה לפועל, בהתאם לתקנות והפסיקה.
- **עילת הביטול :** לפרט את כול הטיעונים שיכולים לסייע להצלחת הבקשה (כגון, נימוקי ההגנה, סיבות לאי-הגשת כתב הגנה בזמן, טעות, נסיבות חריגות).
- **לא לשכוח לצרף תצהיר.**

רע"א 6730/22 יאיר נתניהו נ' אבי אלקלעי (נבו 16.11.2022)

■ תביעת לשון הרע – 500,000 ₪. נתניהו לא הגיש כתב הגנה וניתן פסק דין כנגדו שחייב אותו ב-250,000 ₪.

■ נדחתה בקשה לביטול פסק הדין – הטענה היחידה – הגנה מן הצדק – לא בוצעה המצאה.

■ נדחה ערעור למחוזי והוגשה רע"א לעליון. בגלגול השלישי – כבוד השופט סולברג:

“הטענה היחידה... היא שביטול פסק הדין 'מתחייב מן הצדק', שכן כתב התביעה לא הומצא לנתניהו כדין. ואולם, טענה זו נדחתה; משכך, ומשלא הועלתה על-ידי נתניהו כל טענה לגבי סיכויי הצלחת הגנתו אם יבוטל פסק הדין, לא היה מנוס מלדחות את בקשתו לביטול פסק הדין”.

“מן הראוי להזכיר הצעה שהציע בשנת 2020 בית משפט השלום בתל אביב לבטל את פסק הדין, ולאפשר לנתניהו להגיש כתב הגנה כנגד תשלום הוצאות לאלקלעי בסך של 5,000 שקלים. הייתה זו הצעה הוגנת ומקובלת. דא עקא, בא-כוחו של נתניהו הזדרז להודיע בו ביום על דחייתה. מוטב היה לעניות דעתי לשקול אותה ברצינות, להיעתר לה, ולחסוך את כל הסרבול שבהמשך ואת נגזרותיו. סוף מעשה במחשבה תחילה”.

המצב לאחר פתיחת תיק הוצאה לפועל

- מה קורה כאשר הבקשה לביטול פסק הדין מוגשת לאחר שתיק ההוצאה לפועל כבר נפתח לביצוע.
- במקביל לבקשה לביטול פסק הדין יש צורך להגיש גם בקשה לעיכוב/ביטול הליכים.
- בתי המשפט נוטים לעכב את הליכי ההוצאה לפועל אם הבקשה לביטול פסק הדין מראה על סיכויים טובים להצליח, וזאת מתוך רצון להימנע מהליכי גבייה בלתי הפיכים לפני שהדיון בתיק מסתיים.
- מבחינת הצדדים – חזרנו לנקודת ההתחלה - הדיון בתביעה טרם החל, אנחנו בראשית ההליך המשפטי, עוד לא היה הליך הוכחות ואין ממצאים לגבי חובות הצדדים.

לאחר ביטול פסק הדין

- ניתן לבקש מרשם ההוצאה לפועל להפעיל את סמכותו "לצוות על החזרת המצב כפי שהיה לפני הביצוע", קרי סגירת תיק ההוצל"פ וביטול העיקולים שנפתחו מכוח פסק הדין שבוטל.
- 18"א) בוטל פסק הדין לאחר שביצעו התחיל או הושלם, רשאי רשם ההוצאה לפועל, לפי בקשת החייב, לצוות על החזרת המצב כפי שהיה לפני הביצוע, ואם שונה פסק הדין רשאי הוא לצוות על תיקון המצב לפי השינוי, אולם נכס שנמכר והועבר לפי חוק זה לא יוכל החייב לבקש החזרתו בעין, אלא את הסכום שנתקבל ממכירתו". (ההדגשות שלי- ר.ר.).
- מדובר בסמכות רחבה שבשיקול דעת רשם ההוצאה לפועל שרשאי להורות על כול פעולה שדרושה על מנת להשיב את המצב לקדמותו.
- רשאי – ביטול פסק-הדין אינו גורר באופן אוטומטי סגירת תיק ההוצל"פ, או החזרת המצב לקדמותו, (ראו בהקשר זה: דוד בר-אופיר, הוצאה לפועל הליכים והלכות (מהדורה שישית עדכון מס' 2) (תל-אביב, 2005) 139-138; בר"ע (חיפה) 1525/97 תחיה קגנוביץ נ' רון רהב, (פורסם בנבו, 17.2.1998)).
- כאשר ביטול פסק הדין ניתן כדי לאפשר לנתבע להתגונן – יכול רשם ההוצא לפועל להשאיר את התיק פתוח, להשהות הליכים שבהם הוחל – ובהמשך לשנות בהמשך את מצב התיק בהתאם לפסק הדין שיינתן בסיום ההליך.

דוגמה מהפסיקה

רע"צ (שלום נצי') 18733-12-14 אחמד אבו קנדיל נ' שלום צ'רלי סבח (נבו 19.1.2015) :

- הוגש ערעור על החלטת רשמת הוצאה לפועל לעכב הליכים ולדחות בקשת חייב לסגירת תיק הוצלפ לאחר שפסק הדין שניתן נגדו במעמד צד אחד בוטל.

בית המשפט איזן בין זכויות הצדדים :

- **זכות הזוכה** - שלא ייאלץ לפתוח תיק הוצל"פ חדש ולשאת שוב בתשלום אגרה במסגרת תיק חדש אם יינתן פסק דין לטובתו.
- **זכויות החייב** - שלא להותיר עיקולים על נכסיו לאורך ההליך וכן שלא לשאת בריבית שממשיכה להצטבר בתיק ההוצאה לפועל
- בסופו של דבר הוחלט להותיר את התיק פתוח אבל - לבטל את העיקולים (במקום לעכב) ולתת שהות לזוכה לפנות לבית המשפט לבקש סעדים זמניים במסגרת ההליך המשפטי כדי להבטיח את מימוש פסק הדין ולמנוע הברחת נכסי החייב.

משמעות השבת המצב לקדמותו

- צו שנותן רשם הוצאה לפועל להשבת המצב לקדמותו לפי סעיף 18 ניתן לביצוע כמו פסק דין – כלומר - אם הייתה גביה בתיק - **הזוכה הופך לחייב**. ראו למשל: (רשם ההוצאה לפועל ראשון לציון) 512046-04-23 **חייב נ' זוכה** (נבו 3.4.2024):

"מדברים אלו ייתכן שניתן ללמוד, כי הגשת בקשה ללשכת ההוצאה לפועל לביצוע פסק דין שאינו חלוט וניתן לערעור הינה "על תנאי", במובן זה שאם יבוטל או ישונה סכום החיוב על ידי ערכאת הערעור, לא יוכל הזוכה לבקש הוצאותיו לאגרות ושכר-טרחת עורך-דין כפי שהיה זכאי על פי פסק הדין שבוטל או שונה בערעור (השווה: ע"א 9089/06 (מחוזי י-ם) **בויניס נ' חברת רועים השקעות בע"מ** [פורסם בנבו], פסק דין מיום 30.4.06; בקשת רשות ערעור על פסק הדין נדחתה ברע"א 4448/06 **בויניס נ' חב' רועים השקעות בע"מ** [פורסם בנבו], החלטה מיום 19.7.06). **דומה, כי הדברים אמורים ביתר-שאת מקום בו פסק הדין ניתן במעמד צד אחד, בהעדר הגנה, כפי שנעשה במקרה דנן**".

- כספים ששולמו, במסגרת תיק ההוצל"פ, שנפתח לביצוע פסק דין ששונה/בוטל, טרם הפך חלוט, עת הנושה נטל על עצמו סיכונים, מחויבים השבה לידי החייב.
- חובת ההשבה חלה גם על הסכומים שחויב בהם החייב, בגין הוצאות ששולמו על ידי הזוכה, בהם אגרה, שכר טרחה א' וב', עלויות הליכים מנהליים וכיוצא בזה.

השבת המצב לקדמותו – הערה חשובה

- אלא מה – לפי הלכת אוריאלי, (ע"א 4199/97 אוריאלי נ' סמואל, פ"ד נג(2) 206(1999)) הסמכות להשבה נוגעת רק לכספים ששולמו בתיק ההוצאה לפועל. כלומר – אם שולמו כספים מהחייב ישירות לזוכה יהיה על החייב להגיש תביעה עצמאית להשבה.
- השופט גרוניס ברע"א 4148/05 מודום ייעוץ והכוונה בע"מ נ' בולוס, פסקה 3 (פורסם בנבו, 30.6.2005) נתן פתרון שאיפשר להתמודד עם חוסר היעילות שבהלכת אוריאלי, לפיו הערכאה שמבטלת את פסק הדין – תיתן הוראה אופרטיבית בהחלטת הביטול או בפסיקתא בנוגע לחובת ההשבה.
- לאחרונה בע"א 7934/20 יפוארה-תבורי בע"מ נ' בן שלוש ייבוא וייצוא בע"מ (נבו 20.2.2023), נשמעה הדעה בבית המשפט העליון שאולי הגיעה העת לשנות את הלכת אוריאלי ולקבוע כי:
- "בכל מקרה של ביטול פסק דין יהיה ניתן לפנות ללשכת ההוצאה לפועל לביצוע החזרים הדרושים במסגרתו של סעיף 18(א) לחוק ההוצאה לפועל – זאת, גם כאשר הזכאי לקבלת החזרים כאמור ביצע את פסק הדין שבוטל מרצונו, ללא מעורבותה של לשכת ההוצאה לפועל".

סיכום ההלכה – כבוד השופט אריאל צימרמן

■ ע"א (מחוזי ת"א) 24110-04-23 אפריקה ישראל להשקעות בע"מ נ' מ.נ.ש יעוץ בע"מ (נבו)
(14.3.2024)

■ "שאלה נפרדת מזו שלפנינו, היא אפשרות ביצועו של פסק הדין שבערעור בהוצל"פ, כהוראת סעיף 18 לחוק ההוצאה לפועל, לשם גביית הכספים ששולמו, גם בלא הוראה אופרטיבית בפסק הדין המורה על השבה. בעניין זה, מורה לנו הלכת אוריאלי (ע"א 4199/97 אוריאלי נ' סמואל, פ"ד נג(2) 206 (1999)), כפי שסוכמה ובוקרה בעניין יפאורה, כי **כאשר בעל-דין מבצע פסק דין שניתן לחובתו ללא מעורבות לשכת ההוצאה לפועל, ואחר-כך עולה בידו לבטל את פסק הדין במסגרתו של ערעור, עליו להגיש תובענה עצמאית להחזרת הכספים ששילם והנכסים שהעביר לבעל-דין שכנגד בטרם בוטל פסק הדין. כמבואר בעניין יפאורה, קושי זה ניתן לפתרון בשתי דרכים: הוראה אופרטיבית כבר בפסק הדין בערעור בעניין חובת ההשבה, או מתן פסיקתה המחייבת את המשיב בערעור להשיב למערער את הכספים והנכסים האחרים אשר הגיעו לידי מוכחו של פסק הדין שבוטל בערעור (שם, בפסקאות 15-16).**"

לסיכום

- הפסיקה מלמדת כי למרות שהליך ביטול פסק דין בהיעדר הגנה הוא מסלול אפשרי עבור נתבעים, עליהם לעמוד במספר תנאים קריטיים כדי להצליח.
- כאשר ישנו תיק הוצאה לפועל פתוח, בגין פסק דין שמבקשים לבטל, הגשת בקשה לעיכוב הליכים היא חלק בלתי נפרד מהמהלך.
- אם פסק הדין בוטל ניתן לבקש השבת המצב לקדמותו.
- נושה שמגיש לביצוע פסק דין שאינו חלוט – לוקח על עצמו סיכון שאם יבוטל פסק הדין יצטרך להשיב לחייב את הכספים שקיבל ולשאת בעלויות פתיחת התיק.
- אם נגבו כספים מחוץ לתיק ההוצאה לפועל ניתן להגיש תביעת השבה עצמאית אך עדיף לבקש פסיקתא מבית המשפט שביטל את פסק הדין.

תודה על ההקשבה!

עו"ד רמה רווה
יו"ר וועדת הוצאה לפועל
לשכת עוה"ד מחוז ירושלים